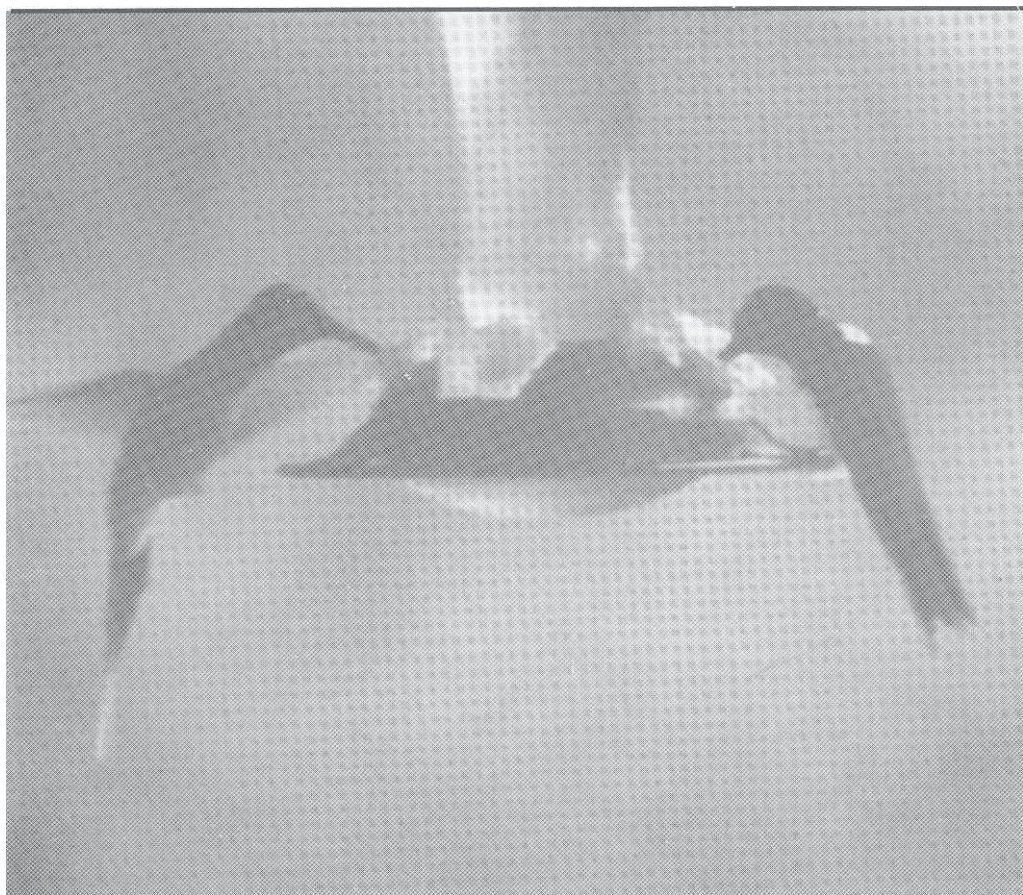

NATTVAKAN

Medlemsskrift för HFK

HFK

ÅRG.14

NR 1

2000

HUDIKSVALLSREGIONENS FÅGELKLUBB

Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen och
erhålles av samtliga medlemmar i HFK. Årsav-
giften för medlemsskap är för närvarande 50 kro-
nor och insättes på pg.88 94 30-5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemsskap i HFK
är dock oberoende av medlemsskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde utgörs av
Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samla och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet
av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka
för att sprida kunskap i fågelfrågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen
skall vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig upp-
gift för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande

Owe Nygren
Stenbergsvägen 1
824 40 Hudiksvall
Tel. 0650-155 83

Vice ordförande

Mats Sundkvist
Båtsmansvägen 6
824 40 Hudiksvall
Tel. 0650-167 29

Sekreterare

Karin Svensson
Blockvägen 16 F
824 34 Hudiksvall
Tel. 0650-175 37

Kassör

Lars-Göran Lindström
Slåttervägen 13
824 40 Hudiksvall
Tel. 0650-141 21

Övrig ledamot

Bo Fagerström
Dalgatan 10
824 42 Hudiksvall
Tel. 0650-59 51 58

Suppleant

Allan Jonsson
Lärkvägen 38
824 33 Hudiksvall
Tel. 0650-147 49

Suppleant

Niclas Vallin
Brantens väg 3
824 34 Hudiksvall
Tel. 0650-974 76

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb
har ett digert utflyktsprogram
under alla årstider.

Styrelsens sida

Owe Nygren

Millenniumskifte.

Fågelkunskapen ökar för varje år. Vid fågelbordet gör man nya iakttagelser som man inte tänkt på förut. Artsammansättningen varierar år från år. Gråsiskor och sidensvansar ser man mindre av i år än i fjol. Naturliga förklaringar när man ser bärtillgången. När Vår fågelvärlds årsbok kommer får man ytterligare kött på benen. Vissa fågelarter har en tydlig nedåtgående trend (tex tofsvipa, enkelbeckasin, sånglärka, hussvala, ladusvala.) Skogduvan har haft en nedgång som visar att det idag finns bara en fjärdedel så många skogsduvor som det fanns under 1970-talet! Det var faktiskt länge sen jag hörde skogsduvans enstaviga dova läte. Även ringduvan har en nedåtgående trend. Vissa sångare tycks det istället gå bra för (härmsångare, svarthätta, trädgårdssångare, lövsångare).

Allt det här tror jag att den genomsnittlige fågelskådaren upplever på sina strövtåg i markerna. Man saknar arter som var vanliga förr och upplever andra som vanliga nu, som var sällsynta förr. Och häckfågeltaxeringen ger entydiga besked! Man får saker och ting verifierat. Årsboken fågelåret är en spännande läsning. Om klubbens program kan Du läsa i detta nummer. Kom på våra tisdagsmöten och prata fåglar, delta i våra exkursioner och ta en ny deltagare med dig så blir vi flera. Tjejskådning är ett positivt inslag i vårt program och kan kanske ge lite mera balans i en så mansdominerad hobby som fågelskådning.

Besök vårt årsmöte och ge tjejerna lite mera plats i vår förening. Nytt millennium kan kanske bli ett tjejmillennium i vår klubb.

INNEHÅLL nr 1 - 00

Styrelsens sida 3

Owe Nygren

Halta Lotta

-den tappra fjällgåsen 809 4

Lambart von Essen

Rovfågelspaning 10

Lars Norman

Ringmärkningsverksamheten

1999 11

Kenneth Karelius,

Lars Göran Lindström

Inventering av fågelfaunan

på golfbanan 17

Lars Göran Lindström,

Seve Sundkvist

Notiser 19

Ekonomisk redovisning 22

Resa till röda fåglar 2 23

Owe Nygren

**Flyttningsmönster hos gråtrutar
under första levnadsåret** 26

Kenneth Karelius,

Lars Göran Lindström

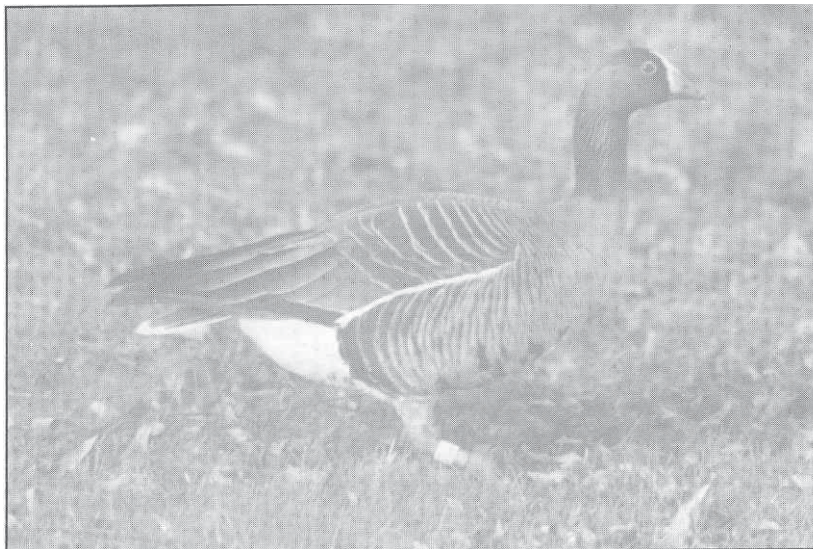
Fåglar på Agön 1999 29

Esbjörn Wettermark

Program 33

*Foto på framsidan: Vitnackad
jackobin: Owe Nygren.*

*Foto på baksidan: Korp i snöfall:
Börje Olsson.*

Halta Lotta 9 år, 1998. Foto: Bo Fagerström.

Halta Lotta

-den tappra fjällgåsen 809

Lambart von Essen

Halta Lotta, fjällgås nummer 809, hade sin hemvist i Svaipafjällen och nu 1999 blev hon 10 år gammal. Hon sågs haltande redan som tredring och har visat en märklig livskraft, men har också haft en god portion tur. Hon ingick i Svenska Jägarförbundets och Världsnaturfondens Projekt Fjällgås, som startade 1981 och vars syfte är att restaurera vårt utrotningshotade fjällgåsbestånd. Tack vare den individuella märkningen av de gäss som utplanterats och rapporter från många hjälpsamma observatörer har hennes livsöde kunnat följas ganska väl. Nog är hon värd en liten levnadsbeskrivning. Dokumentationen kan också ge en inblick i hur projektet går till.

Uppväxt och utplantering

HALTA LOTTA KLÄCKTES under en vitkindad gås-

hona på Soldatstorpets torvtak på Skansen i Stockholm den 28 maj 1989. Den vitkindade

gässen hade fått sina ägg utbytta mot fjällgåsägg, avlade på Öster-Malma jaktvårdsskola i Södermanland.

Vi visste att Skansens vitkindade gäss under vintern flyttade till Holland. De är där - liksom i Sverige - helt fridlysta och där finns för gäss mycket gynnsamma betesmarker. Eftersom gässen flyttar familjevis hade vi tänkt oss att vi skulle kunna utnyttja dessa skansengäss för att också visa "våra fjällgäss" till Holland. De kanske skulle få det bättre där än i deras anfäders övervintringsområden kring Svarta havet och Kaspiska havet, där ökat jakttryck och miljöförsämringar sannolikt varit främsta orsakerna till fjällgåsbeståndets starka nedgång.

Vi gjorde i korthet så att då fjällgåsungarna hade kläckts under de vitkindade gässen infångades de med sina fosterföräldrar och flyttades till Öster-Malma. Där fick de i bur växa upp till sex veckors ålder. De var vid den åldern fjäderklädda, men ännu inte flygfärdiga. Hela familjen fraktades så upp till Lappland och frisläpptes i en fjällsjö i Svaipområdet, väster om Arjeplog, där fjällgässen tidigare varit allmän. Gåsungarna var könsbestämda och ringmärkta med tre plastringar i olika färger, så att var och en kunde identifieras. Den kull i vilken gåsungen 809 ingick bestod av sju ungar. De släpptes fria den 9 juli 1989.

I slutet av juli, då ungarnas vingar vuxit ut, började kullen flyga omkring. Ungarna lärde sig då att känna igen området från luften - det inpräntades eller präglades som deras hemområde. Med kunskap om denna präglings funktion bedömde vi att ungarna kommande vår borde söka sig tillbaka till detta hemområde. Det var givetvis i början mycket spännande att se hur det skulle fungera.

Redan den 12 augusti kom hela kullen med 809:an till Adolfström, närmast bebyggda

område ett par mil från utplanteringsplatsen. Kullen sågs där till mitten av september. Den var också nere i Arjeplog, men där försvann den vitkindade gåshannen och en av ungarna sågs blodig och skadad i ett ben. Gåshannen har ej setts mer. Hade de blivit påskjutna? Det förekommer tyvärr att vitkindade gäss förväxlas med kanadagäss, som den tiden är lovliga för jakt.

De flyttar till Holland

Under den följande vintern rapporterades fem av gåsungarna sedda i Holland och den vitkindade gåshonan hade alltså visat sina fosterungar till sitt vinterkvarter. Tre av ungarna sågs den 25 november i norra Holland, men gåsungen 809 rapporterades först den 13 januari 1990 vid samhället Den Bommel i södra Holland. Där var hon enda fjällgässen i en stor flock vitkindade gäss. Själv såg jag henne där den 10 februari och hon sågs där ända till den 12 april. Dagen efter sågs hon 22 mil norrut, vid Anjum i Friesland.

Nästa observation av 809 var den 30 maj i Gautosjö nära Adolfström. Där var hon tillsammans med 818, en hona från en annan kull som sattes ut samtidigt som 809. Den 23 juni såg vi henne, Anders Bylin och jag, vid "Gästjärnarna", men nu med 801, en kullsystem. Detta var 4 km från den plats de planterats ut året innan. Som så många andra av "våra" utplanterade gäss hade de alltså hittat tillbaka till sitt hemområde. De var nu där under den tid då de ett senare år, som fortplantningsmogna, skulle häcka.

På hösten sågs hon i Hudiksvall tillsammans med 10 andra fjällgäss från utplanteringsområdet. De vistades där i mitten av september bland grågäss och kanadagäss, betande på gräsmattorna kring Lillfjärden mitt i staden. Den lokalen har blivit en omtyckt rastplats för fjällgässen både höst och vår. Under den följande vintern 1990/91 var 809

*Halta Lotta med partner och två ungar vid Lillfjärden i Hudiksvall, september 1996.
Foto: Bo Fagerström*

åter i södra Holland. Det kom in åtskilliga rapporter från fågelskådare, som lätt kunde urskilja henne bland de vitkindade gässen som vistades där. Jag hade då inte mycket förhoppningar om att hon skulle hitta någon fjällgåspartner, när hon så envist uppehöll sig bland de vitkindade gässen.

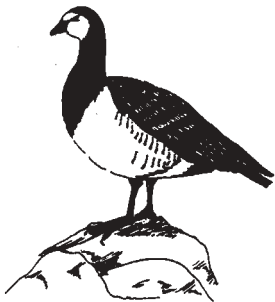
På våren passerade hon åter Hudiksvall och kom i juni till Svaipaområdet. Redan i början av juli flög hon emellertid ner till Hudiksvall och ruggade där, som flera fjällgäss börjat göra. Efter vintern 91/92 i södra Holland sågs hon också sommaren 1992 ruggande i Hudiksvall. Hon var nu där ända till den 7 oktober. Den 7 september ringde Bosse Fagerström från Hudiksvall och meddelade att bland de 19 fjällgässen som var där sågs 809 haltande. Hon syntes dock vara ganska pigg. Vad som hänt henne vet vi inte. Hon förblev emellertid ordentligt halt på höger ben. Hon kunde mycket dåligt stödja på benet - det syntes vara stelt och vikt framåt. Vi undrade

hur hon skulle klara sig med ett så skadat ben.

Hon häckar i hemområdet

Efter ännu en vinter i Holland kom hon i alla fall, till vår stora glädje, den 25 maj 1993 åter upp till Adolfström - fortfarande haltande. Och faktiskt, hon hade en hanne med sig, men han var inte ringmärkt så vi visste inget om hans ålder. De stannade ett par dagar i byn på Sundqvists gårde, innan de flög vidare upp i fjällen.

Vid vår årliga inventering i utplanteringsområdet i mitten av juni fick Anders och jag se hur ett par kråkor flera gånger besökte en liten ö i en sjö där gässen gärna håller till, och varje gång kråkorna kom attackerades de av en fjällgås som stod och vaktade på en ö intill. Vid 23-tiden såg vi hur en gås lämnade ön och, åtföljd av den vaktande, flög iväg för att beta och dricka. Hon haltade och på färgringarna kunde vi se att det var 809.

Vitkindad gås, fostermor till Halta Lotta.

Efter en halvtimme återvände hon till ön. Helt klart - hon hade bo där.

Naturligtvis ville vi inte störa henne på boet, så vi fick inte veta hur många ägg hon hade, men den 17 augusti kom hon ner till Adolfström med make och tyvärr bara en unge. Säkert hade det varit flera ungar, men predatorerna där uppe är många; rödräv, mink, kungsörn, korp m m så en decimering är naturlig. Senare sågs den lilla familjen både på Alnön vid Sundsvall och vid Hudiksvall. I mitten av oktober var de några dagar vid Kvismaren i Närke.

Vintern tillbringade familjen i södra Holland på fina gåsbetesmarker invid den lilla staden Strijen, där sedan 1987 några av "våra" fjällgäss vistas. På våren passerade de Anjum och den 3 juni kom gåsen 809 med sin make upp till Adolfström, men fjolårsungen var då inte med.

Så häckade de igen, men nu på en annan ö än föregående år. I juli, då äggen beräknades vara kläckta, rodde vi ut till boholmen och kunde på äggskalresterna se att det borde varit fem ägg. En unge låg dock kvar död i boet med ett omvridet ben. Ett par dagar senare fick vi på långt håll se kullen betande längs en sjöstrand. Det var rörande att se den lilla gåsen halta fram och hon hade fyra små ungar omkring sig. Det var nu jag spontant

började kalla den duktiga lilla gåsen för Halta Lotta. En utmärkt väktare hade hon i sin make med sitt vakna uppträdande. Paret lyckades klara fram sin kull och lotts alla via en rast i Hudiksvall ner till vinterkvarteret vid Strijen. Senast hela familjen sågs samlad var då rapportören Eddie Douwma såg dem vid ett uppehåll på väg norrut vid Anjum den 8 april 1995. Den 28 maj var paret åter ensamma uppe vid Adolfström.

Sen vår i Lappland och hård vinter i Holland bromsar projektet.

Våren 1995 var osedvanligt sen i Norrland. Isen på fjällsjöarna där fjällgässen brukade häcka låg kvar ända till mitten av juni. Detta medförde att räv kunde komma ut på öarna då gässen lagt ägg och vi fann tre plundrade fjällgäsbon. Bevis för att även Halta Lotta inte lyckats med sin häckning var, att hon med sin make redan den 7 juli kom ner till Hudiksvall för att vistas där under vingpennruggningen. Även de övriga gässen försvann tidigt från häckningsområdet och det blev det ingen föryngring alls.

Halta Lottas nästa övervintring skedde återigen vid Strijen och våren 1996 kom hon med sin partner till Adolfström den 30 maj. De är punktliga där, men det är egentligen bara de två som slår till där. Huvuddelen av fjällgässen har sin sista vårplats vid Båtsjaur, cirka 5 mil längre ner från fjällen. Häckningen detta år var lite oklar, men Anders stötte en gashona från bo med två ägg och troligtvis var det Halta Lotta. Hon kom på hösten med två ungar till Hudiksvall och hon flyttade med dem den traditionella vägen över Anjum och till Strijen.

Vintern 96/97 var i Holland osedvanligt hård och fjällgässen var borta från Strijen hela januari. Den 28 januari var några gäss dock tillbaka och bland dem Halta Lotta med sin kull. Hennes kullsystem 801, som haft en fin

kull på fem ungar, sågs dock inte mer och hela kullen var definitivt försvunnen. Hade de kanske varit nere i Frankrike och blivit utsatt för det mycket hårda jakttrycket där? Fransmännen har ju också jakt på änder och gäss även i februari.

Den 27 maj var emellertid Halta Lotta med make åter i Adolfström och i juni såg vi henne på samma plats där hon troligtvis häckat året före. Där var också två unggäss, säkerligen fjolårsungarna. Hon sågs rund och välmående, men tyvärr blev det ingen lyckad häckning det året. Paret var i september i Hudiksvall och tillbringade hela följande vintern i Strijen. I slutet av mars 1998 var de i Anjum och den 10 april sågs de på en ny lokal, nämligen Fröstrups i norra Jylland. Rapportören skriver i sitt brev till zoologiska muséet i Köpenhamn "Fuglen haltede tydeligt på det ene ben. Mon ikke det drejer sig om "Limping Lotta" fra Sverige??" Ja hon är välkänd i flera länder och då hon på hösten kommer till Holland ringer ofta rapportören och ropar: "Hello Lambert, Limping Lotta is here!"

Våren 1998 var liksom våren 1995 mycket kall och sen i Norrland. Det gamla paret kom dock till Hudiksvall i mitten av maj och till Adolfström den 30 maj och de sågs uppe i fjällen den 10 juni. Men ännu i mitten av juni hade ingen vegetation börjat spira och det låg is på flera av sjöarna. Vi såg i alla fall uppemot 50-talet fjällgäss i utplanteringsområdet - det största antalet dittills - men inga tecken på häckning. Redan i slutet av juni gav sig en del gäss därifrån och Halta Lotta med make kom ner till Hudiksvall den 7 juli. Det blev som 1995 ingen föröyrnging i utplanteringsområdet.

Sista säsongen för Halta Lotta

Sistlidna vinter (98/99) var Halta Lotta med make som vanligt vid Strijen. De var där tillsammans med sex omärkta fjällgäss. Genom

tidskriftsartiklar och Internet var hon nu välkänd för många rapportörer. I slutet av mars kom så hela gruppen till Anjum. De var där till den 5 april, men vart de sedan tog vägen vet vi inte. Kanske till Jylland, där paret befunnits sig året innan.

Till vår stora glädje uppenbarade sig i alla fall den halta gåsen med sin make den 21 maj vid Enångersfjärden, ett par mil söder om Hudiksvall. Den 27 maj var hon i Hudiksvall och den 1 juni kom de till Adolfström. Vi undrade verkligen om hon skulle orka gå till häckning igen.

I mitten av juni fann vi en ensam omärkt hane, som stod vaktande på en liten ö i en större sjö. Vi anade att det kunde vara Halta Lottas make och det var spännande när vi åter kom till platsen i början av juli. Vi hittade dem!

Den 8 juli var det gamla paret med en veckogammal unge vid stranden av sjön. Ja, tyvärr endast en unge, men dock - hon var tio år gammal och sedan många år svårt haltande och hon var fortfarande kapabel att häcka. - Det blev en extra skål för Halta Lotta i kojan den kvällen och vi var uppsluppet glada över att vi åter fått se denna lilla gås, som vi kunnat följa så intimt under de gångna åren.

Dock blev detta den sista gången vi såg henne. - Hon kom aldrig ned till Hudiksvall, som hon brukade i skiftet augusti/september. Hennes make med ungen kom dit, men inte hon och hon sågs inte heller någon annanstans. Det blev alltmer uppenbart att hon måste vara död. Säkerligen var hon slagen av en örn eller en räv. Hon hade naturligtvis svårt att med sitt dåliga ben dyka i vattnet för havsörnen när den slog, eller fly undan för räven under sensommaren, då vingpennruggningen gjorde det omöjligt för henne att flyga.

Under många år hade hon i alla fall klarat sig och hon hade givit oss i projektets arbets-

grupp mycken värdefull information om fjällgässens levnad och hon hade varit till stor glädje för alla fågelskådare som sett henne längs flyttningsvägar och i vinterkvarter.

Sammanfattning

Fjällgäshonan 809, som utplanterades i Lappland 1989, hade av sin fostermor - den vitkindade gåsen 478 från Skansen - visats till sina vinterkvarter i södra Holland. Hon återvände dit alla följande vintrar och visade även sina egna ungar till denna vinterlokal. Under vårflyttningen norrut gjorde hon regelbundna mellanlandningar i Anjum i nordligaste Friesland, i Lillfjärden i Hudiksvall och i Adolfström i Lappland. Särskilt till sistnämnda plats anlände hon årligen mycket

punktligt under månadsskiftet maj/juni. Sommarna tillbringade hon några få kilometer från den plats där hon utplanterades.

I september 1992 - då hon var drygt tre år gammal - fick hon en svår och bestående hälta på höger ben. Våren 1993 hade hon dock en partner och lyckades med sin första häckning. Totalt har paret genomfört fyra häckningar med 1, 4, 2 och 1 utvuxna ungar. Huruvida partnern, som ej är ringmärkt, varit densamme genom åren har ej kunnat avgöras, men det är mycket sannolikt. Fjällgäsen Halta Lotta, som hon allmänt kallats, blev 10 år gammal. Hon försvann i sitt hemområde sensommaren 1999, sannolikt som ett byte för örn eller räv. □

Roskarl på Klockarharet. Foto: Esbjörn Nordlund.

ROSKARLEN HÄCKAR MEST LÄNGS klippig och stenig kust och i ytterskärgårdar. Använder näbben till att vända på stenar eller tång för att komma åt byten under.

Är en medelstor, satt vadare med särpräglad kilformig, spetsig näbb, orange ben och svart- och vitbrokigt vingmönster. Övervintrar längs Sydeuropas kuster.

Rovfågelspaning

Lars Norman

BOSPÖREN, EILAT, GIBRALTAR OCH FALSTERBO är några bland rovfågelskådare välkända metropoler. Visst drömmer man om att befinna sig på sådana exklusiva lokaler ibland, men för en norrlänning ligger ju till och med Falsterbo avlägset.

För att ändå se något av rovfågelssträcket även på våra breddgrader rekom-

menderar jag att leta upp en utsiktspunkt, ett berg, torn eller annan höjd som ger en lång och fri horisontlinje. Därifrån spanar man med en fältkikare och tub och möjligheterna att upptäcka ett och annat spännande är goda.

Själv har jag provat det här 1998 och 1999 främst på hösten. Arter, antal och använd observationstid redovisas i tabellen nedan.

Art	1998		1999				
	sept	okt	mars	april	aug	sept	okt
Havsörn		1	4		3	1	10
Kungsörn		2	2				3
Ormvråk	10	19	13		10	27	1
Fjällvråk		45			1	5	43
Bivråk					11	6	
Duvhök	2	2				3	4
Sparvhök	3	22			8	26	30
Fiskgjuse					6	11	
Blå kärrhök	2					3	
Pilgrimsfalk						1	
Lärkfalk					4	7	
Stenfalk					1	1	1
Tornfalk					2		
SUMMA	17	91	19		46	91	92
Obs-tid (timmar)	3	7	11	1	11	21	17

Labbingar i boet. Foto: Mats Sundkvist.

Ringmärkningsverksamheten

1999

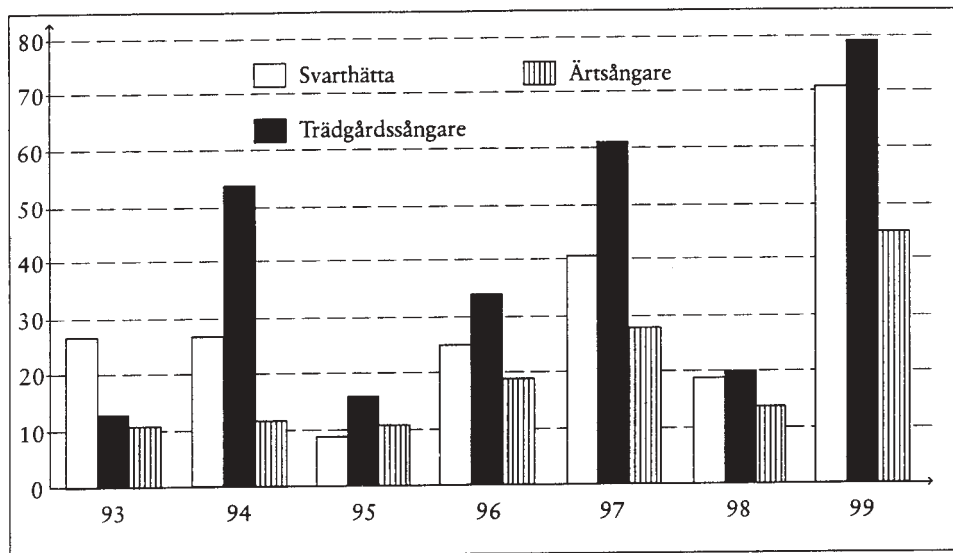
Kenneth Karelius, Lars Göran Lindström

ÅRETS RINGMÄRKNING KAN SAMMANFATTAS med ett enda ord, rekord. Det började med pullmärkningen (boungar) i holkar där mer än 500 ungar märktes, mest av talgoxe och blåmes men även svartvit flugsnappare hade flera ungar än på länge. Bland rovfåglarna blev det nya högsta siffror under 90-talet både för ormråk och tornfalk.

Det fortsatte med sjöfågelmärkningen. Över 400 tärnor och drygt 1 000 trutar, därav 437

silltrutar, märktes. Även tordmule med över 100 märkta fåglar var en mycket hög siffra.

Rekorden fortsatte vid märkningen av flyttande tättingar vid Reffelmansviken. Då man visste hur fin sommaren hade varit och förstod att många arter måste ha haft en mycket lyckad häckningssäsong anade man att det kunde bli mycket höga märkningssiffror, men då ett flertal arter hade en mycket dålig ungdomproduktion förra sommaren fanns ändå vissa

farhågor att det inte skulle bli så stor fångst i näten. Men redan efter några veckors märkning stod det klart att det skulle bli en mycket bra höst. Alla rekord som kunde slås, nytt augusti-, september-, månads-, dags-, och heglrekord, slogs också. Totalt märktes 3 059 fåglar, flest som vanligt av lövsångare följd av gråsiska. Ovanligt många trädgårdssångare, svarthättor och ärtsångare fångades (se diagram ovan). Överhuvud taget verkar nästan alla sångare ha haft en mycket lyckad häckningsäsong.

Nya märkningsarter blev fjällpipare, trast-sångare och storlom.

Totalt ringmärktes 5 854 fåglar av 95 arter, i särklass den högsta siffran hitills.

Återfynd

Under året inkom ca 50 återfynd av 19 olika arter. Dessutom kontrollerades 14 fåglar märkta av andra ringmärkare.

Bland de mest intressanta återfynden hittar vi en ung sparvhök som märktes i början

av oktober 1998 vid Reffelmansviken och som knappt fem månader senare fångades och släpptes i Frankfurt i Tyskland (1), 1 053 km från märkningsplatsen.

Tre fynd av fisktärna inkom under 1999. Alla tre tärnor kontrollerades mellan 50 och 60 dagar efter märkningen, efter Atlantkusten, från Holland i norr till Frankrike i söder (2).

En havstrut märkt i slutet av juni 1998 avlästes i Holland knappt ett år senare (3). Det är roligt att så många av återfynden numera utgör avlästa fåglar och inte döda.

I Finflo utanför Hudiksvall ringmärktes en tornfalk som bounge i juni 1998. Fyra månader senare återfanns falken död i norra Halland (4).

På Jan-Pettersharet märktes en skrattnås som ett år senare hittades död på Jylland i Danmark (5).

Återfynd av knölsvan är ovanliga beroende på att inte så många ringmärks. En troligtvis oljeskadad svan återfanns död i norra Hal-

land ett drygt år efter märkningen i Lillfjärden (6).

Fiskgjusen är en långflyttare som övervintrar söder om Sahara i Afrika. Ett fynd av arten gjordes i december i Frankrike. Fågeln hittades död. Egentligen borde den ha hunnit mycket längre söderut vid denna tidpunkt (7).

Bland de mängder av gråsiska som märkts under de senaste åren fick vi ett återfynd från Falsterbo i Skåne. Fågeln kontrollerades av ringmärkare bra precis ett år efter att ha blivit märkt i Hudiksvall (8).

En ungfågel av silltrut hittades död nordost om oss i Vasa län i Finland tre månader efter märkningen (9).

Till sist fyndet av en gråtrut i Munster i Tyskland som finns beskrivet senare i denna tidning (10).

För övrigt kan nämnas att en järnsparv som märktes den 13/9-98 vid Reffelmansviken återfångades på samma ställe ett år senare, så när som på en dag.

Kontroller

En berguv hittades omtöcknad i en ladugård vid Hälsingtuna kyrka i september. Fågeln kvicknade snabbt till och släpptes helt oskadd senare på kvällen. Uven var drygt sju år gammal och hade märkts av Stig Norell i södra Gästrikland.

En natt i juni fångades med hjälp av bandspelare en kärrsångare norr om Hudiksvall. Det visade sig att fågeln redan var märkt av Kjell Wallin två år tidigare i Gävle (A).

Den 25/8 fångade vi en märkt blåhake på Reffelmansviken. Fågeln hade 11 dagar tidigare märkts i Tännålen, Härjedalen, nästan rakt västerut från oss. Detta är ännu ett bevis på att de blåhakar som vi märker hos oss kommer i stort sett rakt västerifrån och inte norrifrån (B).

Alldeles i början av fjolårets ringmärknings-säsong fångades en rörsångare som redan hade en ring på sitt ena ben. Ofta tror man när man ser att en fågel är märkt att man märkt den själv på samma plats några dagar tidigare och att den stannat kvar sedan dess. Men det gäller att vara uppmärksam och kolla ringen ordentligt för annars kan man missa en intressant kontroll av fåglar märkta någon annanstans. Denna rörsångare visade sig vara märkt i Tyskland, utanför Dusseldorf, nästan två år tidigare (C).

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Storlom		1		1
Kanadagås		1		1
Vigg		1		1
Duvhök	2	1		3
Sparvhök		1		1
Ormvråk	22			22
Fiskgjuse	9			9
Tornfalk	20			20
Lärkfalk	2			2
Trana	1			1
Strandskata	1			1

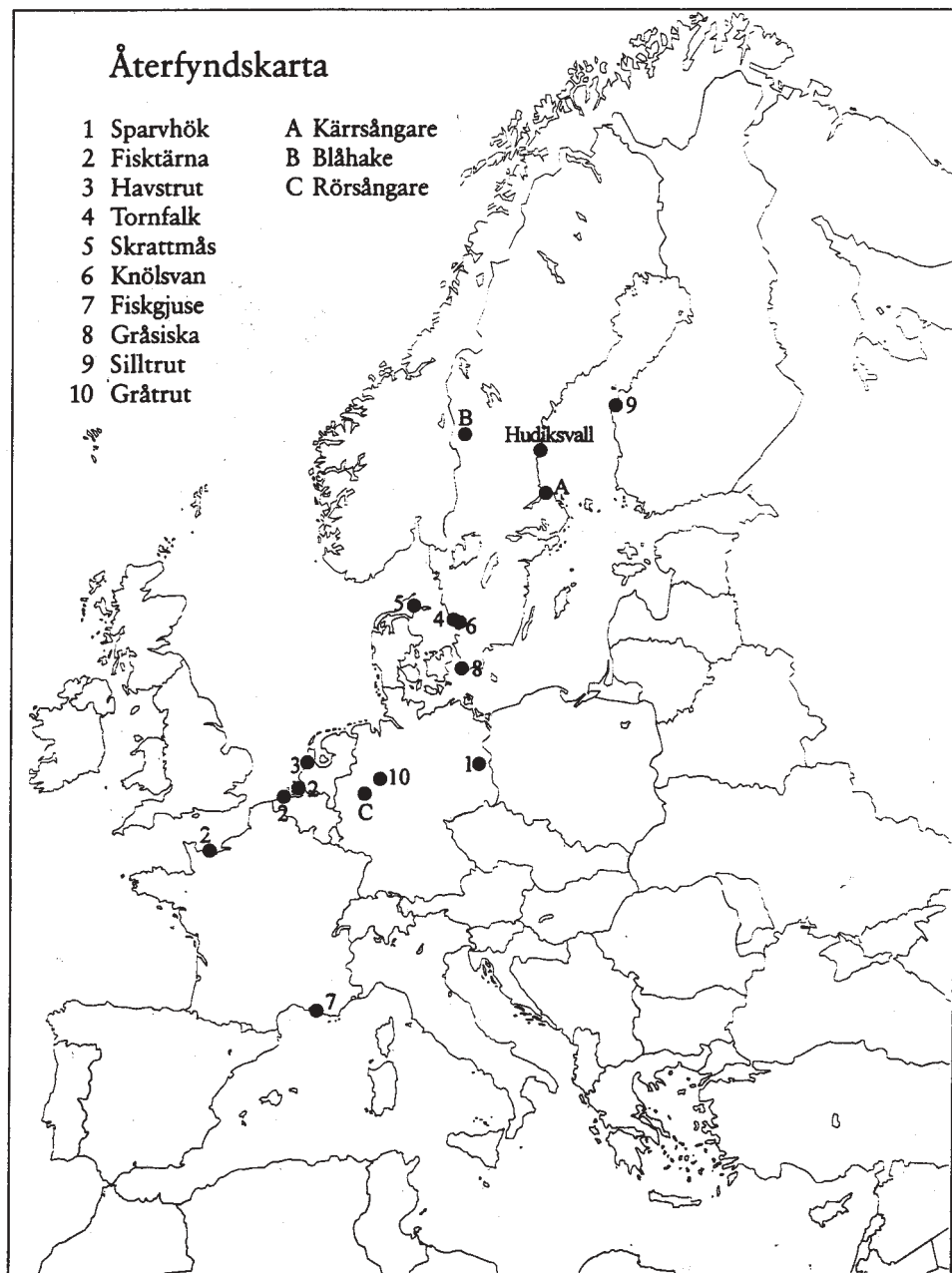
Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Fjällpipare	1			1
Tofsvipa	2			2
Storspov	1			1
Drillsnäppa	2	1	1	3
Roskarl	3			3
Labb	9			9
Skrattmå	91			91
Fiskmå	69	1		70
Silltrut	437			437
Gråtrut	481			481
Havstrut	88			88
Skräntärna	3			3
Fisktärna	142			142
Silvertärna	273			273
Tordmule	117			117
Tobisgrissla	16			16
Berguv	5			5
Kattuggla	4			4
Slaguggla	3			3
Hornuggla	1			1
Pärluggla	3	1		4
Tornseglare	4			4
Större hackspett		5		5
Tretåig hackspett	3			3
Sånglärka		1	1	1
Backsvala		5		5
Ladusvala	24	3	3	27
Trädpiplärka		19	19	19
Ängspiplärka		7	7	7
Gulärka		55	55	55
Sädesärka		22	22	22
Gärdsmyg		3	3	3
Järnsparv		168	168	168
Rödhake		63	62	63
Näktergal		1	1	1
Blåhake		133	133	133
Rödstjärt		13	10	13
Buskskvätta		12	12	12
Stenskvätta		1	1	1
Koltrast		2	1	2
Björktrast		2	2	2
Taltrast		1	1	1
Rödvingetrast	4			4

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Gräshoppsångare		2	1	2
Flodsångare		1		1
Sävsångare		11	11	11
Kärrsångare		4	1	4
Rörsångare		50	50	50
Trastsångare		1		1
Ärtsångare		45	45	45
Törnsångare		23	23	23
Trädgårdssångare		79	79	79
Svarthätta		71	71	71
Grönsångare		6	6	6
Gransångare		127	127	127
Lövsångare		803	802	803
Kungsfågel		3	3	3
Grå flugsnappare		1	1	1
Svartvit flugsnappare	128	10	10	138
Talltita		11	10	11
Svartmes		1		1
Blåmes	140	138	116	278
Talgoxe	153	195	123	348
Nötväcka	5	3		8
Trädkrypare		2	1	2
Törnskata		13	13	13
Skata	4	2		6
Kaja	3			3
Kråka	1			1
Stare	36			36
Pilfink	5	13	6	18
Bofink		9	5	9
Bergfink		35	15	35
Grönfink		95	68	95
Steglits		4	4	4
Grönsiska		209	194	209
Gråsiska		704	462	704
Snösiska		12	8	12
Rosenfink		34	34	34
Domherre		24	1	24
Lappsparv		1	1	1
Gulsparv		96	94	96
Videsparv		3	3	3
Sävsparv		169	169	169
Summa	2 317	3 537	3 059	5 854

Återfyndskarta

- 1 Sparvhök
- 2 Fisktärna
- 3 Havstrut
- 4 Tornfalk
- 5 Skrätmås
- 6 Knölsvan
- 7 Fiskgjuse
- 8 Gråsiska
- 9 Silltrut
- 10 Gråtrut

- A Kärrsångare
B Blåhake
C Rörsångare

Stare. Foto: Christer Friesberg.

Inventering av fågelfaunan på golfbanan i Hudiksvall

Seve Sundkvist, Lars Göran Lindström

Svenska golfförbundet håller på med en miljödrive. En representant för den lokala golfklubben hörde i det sammanhanget av sig till fågelklubben och undrade om vi kunde göra en inventering av fågelfaunan på golfbana vid Tjuvskär. Dessutom ville de ha tips på vad som kunde göras för att förbättra miljön för fåglarna.

INVENTERINGEN GENOMFÖRDES lördagen den 22 maj mellan 05.00 och 07.00. Inventerare var Seve Sundkvist och Lars Göran Lindström.

Främst var det sjungande fåglar som noterades. I området hördes och observerades 48

olika arter. Talrikast var inte oväntat lövsångare följt av bofink. Roligt var de fyra hackspettsarter som observerades, speciellt göktyta som minskat kraftigt den senaste tioårsperioden. Nedan följer en förteckning av alla

de arter som observerades. Av de noterade arterna häckar säkert de flesta i området.

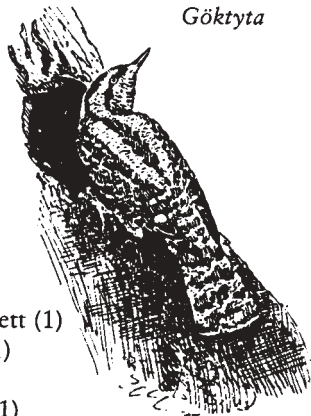
Först sjungande fåglar (antalet inom parantes).

Lövsångare (18)
Trädgårdssångare (2)
Bofink (9)
Trädpiplärka (2)
Gulspurv (6)
Järnsparv (2)
Kungsfågel (5)
Ärtsångare (1)
Koltrast (3)
Taltrast (1)
Grönfink (3)
Svartmes (1)
Svartvit flugsnappare (3)
Sävsångare (1)
Rödhake (3)
Rörsångare (1)
Blåmes (3)
Talltita (1)
Talgöxe (3)
Törnsångare (1)
Grönsångare (2)
Rosenfink (1)
Rödvingetrast (2)
Grå flugsnappare (1)
Nörväcka (2)
Rödstjärt (1)

Övriga arter som hördes och observerades.

Björktrast (flertal)
Gråspett (1)
Hussvala (flertal vid klubbhuset)
Göktyta (1)
Sädesärta (10)
Ringduva (1)
Gulärta (flertal, på flyttning)
Skata (1)
Stare (4)
Kråka (1)

Göktyta

Grönsiska (2)
Kricka (1)
Större hackspett (1)
Drillsnäppa (1)
Spillkråka (1)
Skogssnäppa (1)

Nere vid Hudiksvallfjärden sågs dessutom

Fiskmå
Fisktärna
Gråtrut
Silvertärna
Havstrut
Skramtmås

I området har det häckat och häckar säkert vissa år hornuggla men ingen observation gjordes vid detta tillfälle.

Ingen rovfågel sågs men i området finns säkert spurvök och ormvärk.

För att förbättra häckningsförhållandena för fåglarna föreslog vi att de skulle tillverka och sätta upp holkar. De fick ritningar på ett tiotal olika holktyper och tips på hur dessa skall sättas upp. Dessutom så skall golfklubben ha vintermatning med talg, främst för hackspettar men även mesar gillar ju sådan kost.

För att intressera golfspelarna för fåglar skall golfklubben sätta upp en tavla med en förteckning av de arter som kan ses och lite fakta och bilder på de vanligaste arterna.

Om tid finns så skall vi dessutom kolla vilka arter som häckar i holkarna och ringmärka boungharna.

Notiser Notiser Notiser Notiser

Sveriges fåglar kartlagda

SVERIGES FÅGLAR ÄR KARTLAGDA. Det krävdes närmare 30 års arbete, med över 1 000 inblandade. Tillsammans har de skapat ett av århundradets viktigaste miljödokument, anser ornitologerna själva.

Svärta, brunand, myrsnäppa eller ringduvtag vilken som helst av de 257 fågelarter som häckar i landet, alla är med i "Svensk fågelatlas".

I den bastanta boken kan man ta reda på i detalj var i landet varje art häckar, dess historia i Sverige, hur arten mår just nu, och så vidare.

I början av 70-talet startades kartläggningen helt privat av ornitologen och forskaren Sören Svensson.

Ett svenskt rutnät

Han delade upp landet i fem gånger fem kilometer stora rutor som med hjälp av landets hängivna amatörorntologer söktes av på varanda fågelart som gick att hitta.

- Landets amatörorntologer har gjort en enorm insats. Atlasen är ett ypperligt bevis på vad amatörerna betyder för svensk naturvård, säger Sören Svensson, som räknat ut att om alla dessa frivilliga skulle betalats för det arbete som de lagt ned skulle boken ha kostat mellan 50 och 100 miljoner att göra.

Ett enormt arbete

Föt att detta mastodontarbete skulle kunna slutföras tog Sveriges ornitologiska förening över projektet och en rad sponsorer ordnades för två år sedan.

- Det här kommer att bli ett viktigt dokument för nästa sekels miljövård, en ovärderlig plattform för nya undersökningar, säger föreningens ordförande Jens Wahlstedt.

Anledningen till att atlasen är viktig för naturvården i sin helhet beror på att den avslöjar inte bara hur det står till med de svenska fåglarna utan med naturen i stort.

Fåglar har ett förhållandevis kort liv och är samtidigt lätta att upptäcka. Därför reagerar de snabbt på förändringar i miljön.

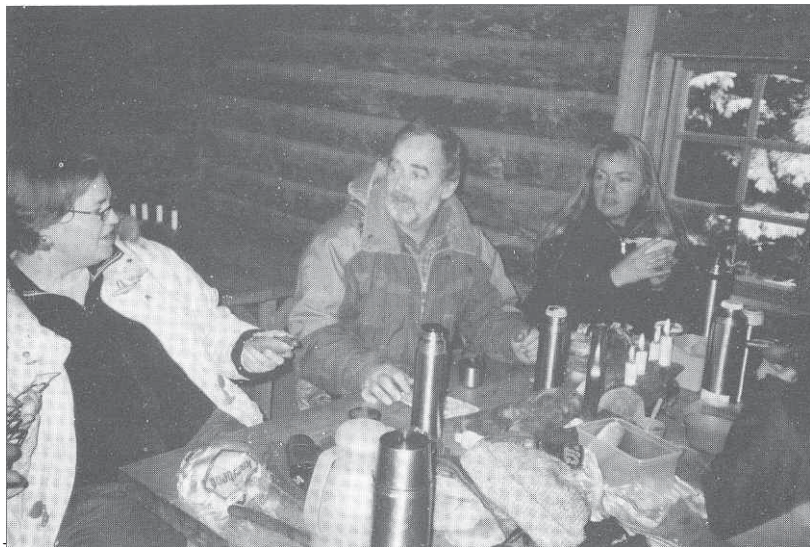
I atlasen kan man därför konstatera att exempelvis gök och ladusvala, två av våra vanligaste fåglar minskar kraftigt i antal. Samma sak gäller en rad arter som lever i skog och runt åkrar. De rationella moderna odlingsmetoderna slår hårt mot vissa arter.

Andra fågelarter ökar. Blåmesen är en fågel som sprider sig allt längre upp i landet. Forskarna vet inte riktigt varför.

Ovärderligt dokument

- "Svensk Fågelatlas" kommer att vara ett ovärderligt dokument i framtiden. I dag vet vi väldigt lite om hur 1800-talets fågelfauna såg ut, säger Sören Svensson.

Nästa sekels fåglar får nog finna sig att bli övervakade. Just nu bygger man upp ett system på Internet som skulle innebära att

Karin och Seve i en livlig diskussion, som vanligt. Foto: Britt Nordling.

ornitologernas rapporter behandlas automatiskt. Det skulle innebära att man hade kontinuerlig koll på exempelvis ladusvalan eller göken.

Saxat ur Sundsvalls Tidning 9/1 -2000

Fågelcirkel

Britt Nordling

På måndagkvällar kan man höra fågelläten i studiefrämjandets lokaler i Hudiksvall. Där sitter vi och fikar och diskuterar hur man artbestämmer fåglar.

ALLT STARTADE MED EN TISDAGSTRÄFF på fågelklubben hösten -98. Den gången var många nya medlemmar med på mötet, och vi bestämde då att vi ville starta en nybörjarcirkel om fåglar. Det visade sig inte alls vara svårt att få ihop en grupp. De som deltog från bör-

jan var Karin Svensson, Seve Sundkvist, Mats Åberg, Inger Eriksson, Kristina Sjöström, Bo Ekenstaf, Katarina Widholm, Annica Lovén och jag. Mats Axbrink var med på första mötet och hjälpte oss att komma igång, samt gjorde en lista över våra vanligaste fågelarter. Den använde vi sedan för att bestämma vilka arter vi skulle läsa på.

På cirkelarna lyssnade vi sedan på fågelläten, diskuterade och drack kaffe. Sedan provade vi våra kunskaper på olika exkursioner. Vi har lyssnat efter ugglor, tittat på flyttfåglar och besökt ringmärkningen. Vi har också fått expertbesök på några av våra cirklar.

När hösten kom utökades vår skara med Maria Dunder och Krister Karlsson. Krister tog med sig intressanta saker, bl a fötter från olika fåglar och spybollar. Han guidade oss också när vi gjorde en exkursion till hans arbetsplats Järvzoo. Det var en mycket uppskattad utflykt.

Nu har vi gått igenom våra vanligaste fåglar, men cirkeln fortsätter även under våren.

Det är nyttigt med repetition, och fikabrödet blir bara bättre och bättre.

Svenska häckfågeltaxeringen 1998

NÅGRA DATA HÄMTADE FRÅN Svenska häckfågeltaxeringen 1998. Arter som minskat kraftigt under den sista 20-års perioden är tofsvipa, enkelbeckasin, skogsduva, ladu- och hussvala. Båda arterna av svala har halverats sedan 1970-talet medan enkelbeckasin minskat så mycket som till en fjärdedel, dock har minskningen planat ut väsentligt de sista fem åren.

Även skogsduvan har minskat till en fjärdedel av beståndet under 1970-talet. Orsakerna till denna katastrofala minskning är svåra att finna men en tänkbar anledning kan vara predation från mård.

Det finns som väl är även arter som ökar. Bland de som ökat mest kan nämnas koltrast som ökat med 40 % jämfört med de första tio årens genomsnitt. Svarthättan har fördubblat sitt antal sedan taxeringen började. Även trädkryppare är på stadig ökning. Måhända har det att göra med en expansion av arten norrut. Korpen är en fjärde art som ökat kraftigt främst i södra Sverige.

Källa: "SOF 1999. Fågelåret 1998. Stockholm"

Svensk ringmärkning 1998

I VETENSKAPLIGT SYFTE genomfördes för 88:e året i följd ringmärkning av vilda fåglar i Sverige. Under året märktes ca 270 000 fåg-

lar av 240 arter. Av dessa var ca 60 000 boungar.

Under året inkom 2 673 återfynd fördelade på 142 olika arter. Bland de arter som givit flast återfynd återfinns förvånande nog en småfågel, rörsångaren, på andra plats med 131 återfynd. Förklaringen är att rörsångaren är talrik och förhållandevis lättfångad med nät i sin speciella miljö, bladvassen.

Antalet tropikfynd var precis som förra året 25. Bland dessa kan nämnas fisk- och silvertärna från Sydafrika.

Att få återfynd från Ryssland och andra mer fjärran länder i öster är av flera skäl mycket svårt. Några intressanta fynd finns dock bl a en vitkindad gås märkt i Malmö funnen död vid ishavet.

Liksom tidigare år finns bland återfynden flera fåglar som uppnått en ansevärd ålder. Äldst var en fisktärna märkt vid Landsort som i april blev omhändertagen som skadad i Dakar i Senegal nästan 30 år efter märkningen. Tyvärr gick fågeln inte att rädda. Bland småfågellarna kan nämnas en skärpiplärka som kontrollerades av ringmärkare drygt tio år efter att den ringmärktes som boung.

Intressanta januariobsar

EN HONA ALFÖRRÄDARE sågs vid Kuggören den 2/1 och ca en vecka framåt. Vid Kuggören sågs också den 7/1 en alkekung och en snösparrv. I Via observerades en steglits vid ett fågelbord och en kattuggla hade irrat sig in i en ladugård. Flera observationer av gråspett och mindre hackspett har gjorts. Vid soptippen övervintrar liksom i fjol starar. Endast en bofink har setts. Jämfört med förra året så verkar färre arter och även färre individer övervintra hos oss trots den fina hösten. Men håll ut snart är det vår.

HUDIKSVALLSREGIONENS FÅGELKLUBB
EKONOMISK REDOVISNING FÖR VERKSAMHETSÅRET 1999

RESULTATRÄKNING

Intäkter	
Medlemsavgifter	7 510:00
Ränta	<u>7:03</u>

Summa intäkter	7 517:03
-----------------------	-----------------

Kostnader	
Nattvakan	4 801:00
Porto	905:00
Utbetalningskort	48:00
Årsavgift postgiro	290:00
Blommor, avtackning	242:00
Möteskostnader	109:00
Gåvor till Sven C och Mats A	<u>450:00</u>

Summa kostnader	6 845:00
------------------------	-----------------

Årets överskott	672:03
-----------------	--------

Summa kostnader och årets överskott	7 517:03
--	-----------------

BALANSRÄKNING

Tillgångar

Innestående på postgirokonto	5 824:46
------------------------------	----------

Summa tillgångar	5 824:46
-------------------------	-----------------

Skulder och eget kapital

Skulder	0:00
---------	------

Eget kapital	5 824:46
---------------------	-----------------

Balanserat överskott	-1996	7 696:59
	1997	-2 043:43
	1998	-500:73
	1999	<u>672:03</u>

Summa	5 824:46
--------------	-----------------

Dessutom förfogar klubben över en fond efter Magnus Johansson.

Tillgångar	12 034:98
-------------------	------------------

Resa till röda fåglar 2

Trinidad och Tobago

Owe Nygren

*1966 kom Jan Lindblads bok – Resa till röda fåglar. Det var en bok som fascinerade mig och som jag läste med stort intresse. Otaliga gånger använde jag avsnitt ur boken till morgonsamlingar i skolan och många elever kom på så sätt i kontakt med Jan Lindblads expedition på Trinidad där han vistades ett helt år. Regnskogens djurvärld och inte minst regnskogens fåglar blev en verklighet för mig. Jag fick ju senare uppleva regnskog i Afrika med Afrikas djurvärld och fåglar men nu skulle jag komma i kontakt med den nya världens kolobrier, myrskriktrastar, tukaner, vampyrer, lansettormar, anakondor m.m.
Intensiva studier och förberedelser och så iväg.*

VÄRMEN VAR TRYCKANDE när vi landade på Tobagos flygplats sent på kvällen som var första anhalten på vår resa. Vaknade tidigt i gryningen av en intensivt sjungande fågel. Efter ihärdigt spanande kunde fågeln bestämmas till en *house wren* ("hus-gärdsmyg"). Mor-

gonpromenaden blev en förvirrad upplevelse av ljusblå, intensivt gula, grå, svarta, purpurfärgade och gröna fåglar.

Dags att börja kryssandet. Med fågelboken i hand satte jag mej tillrätta på vår uteplats och fick genast besök av en *bananaquit*. Efter att ha hämtat en skål med sockervatten, förstod jag varför den också kallades sugarbird. Som Yellowbird omskrivs fågeln i karibiska sånger och den är också intensivt gul med en böjd spetsig näbb. Efter några dagar började fåglarna kännas familjära och namnen falla på plats: *Bluegray tanager*, *smoothbilled ani*, *black grassquit*, *tropical mockingbird*, *barred antshrike*, *tropical kingbird m.m.* Vid den kokospalmsbevuxna badstranden seglade bruna sulor förbi, bruna pelikaner och en och annan fregattfågel. I den angränsande mangroveskogen hittades småspov, gulbenor, flikstrandpipare, sand-snäppa - nordamerikansk flyttare - och längs den korallvita stranden strövade roskarlar omkring (en av de få arter som även kan ses hemma).

Lilla Tobago och Tobagos lilla regnskog hyser en del arter som inte återfinns på Trinidad. *Rödnäbbade tropikfåglar*, *havsulor* och *liror* häckar på den lilla ön som kallas Lilla Tobago. Vid besöket i regnskogen lyckades vi få se den *blåfärgade mannakinen*, en *vitstjärtad kolibri* samt den väldigt vackra trogonen *collared trogon*.

Kameran hängde med hela tiden och den perfekta bilden av en *mot-mot* blev snart ett genomgående tema. Antingen var det motljus, för mörkt och när den satt i ett perfekt läge var inte kameran skjutklar. *Blue-crowned mot-mot* är en underbar uppenbarelse i ljusgrönt, med blågröna breda ögonbryn, rödbrunt öga en lång blå stjärt, där de två längsta pennorna bär en liten flagga i slutet, skild från resten av fanen av ett kalt parti. Hur det gick? Tja!

Om Tobago hyser cirka 200 olika arter av fåglar, så har Trinidad drygt 400 olika arter. Dags för en kort flygresa till Trinidad och ett suveränt boende på *Asa wright nature centre* mitt inne i regnskogen. Vi var c:a 40 boende av olika nationaliteter, dock övervägande amerikanska fågelskådare. En högt belägen terrass med utsikt över regnskogstaket, duktiga guider, väl underhållna stigar och utplacerade fågelbord som fylldes på varje dag. Kolobrier av många olika arter surrade runt blommorna och fågelborden (13 olika arter). Här gällde det att hänga med i kryssandet men också hänföras av färger, flygskicklighet och beteenden. Den lilla (c:a 4,5 cm) *tufted cocquette* och *vitnackade jackobinen* blev snabbt favoriter. På dom olika promenaderna hördes hela tiden den mycket högljudda *klockfågeln*, som presterar ett ljud likt upprepade hammarslag mot en kyrkklocka. Över huvud taget gällde det att vara mycket uppmärksam på ljud. Och definitivt inte ha nackspärr. Olika hackspettar, (bl.a. den kända Kalle-Anka hackspetten på julprogrammet i SVT ?) - *Lineated woodpecker*, *myrskriktrastar*, *honungskryp*, *tukaner*, *vävarstarar*, *papegojor* - av olika arter. Kanske var ändå *mannakinerna* de mest intressanta. De är kända för sina bestämda spelplatser och märkliga spel och ljud. Det var en märklig och spännande upplevelse att sitta i regnskogen och följa t ex den svartvita mannakinens spel. Ett tio-tal fåglar samlades med en dominerande hane i mitten av spelplatsen. Vingslag med ett ljudligt smattrande, dansflykt, glidande sångflykt efter en kal gren i ett bestämt mönster medan de övriga hanarna ackompanjerade lite tafatt. Fågeln är stor som en nötväcka. Den *gyllene mannakinen* hittades också efter många timmars vandring i regnskogen. Korta regnskurar kom då och då. Trinidas regnskogar har en årsnederbörd av 5 m!!

Chacalaca i regnskogen på Trinidad. Foto: Owe Nygren.

Resa till röda fåglar – och så var det dags att ge sig ut med båt i det stora mangrove-träsk som bildar Caroni swamp och se det berömda skådespelet på kvällen, då alla tusentals röda ibisar och snöhägrar samlas för nattvila på en liten grön ö.

Färden går genom mangrovens ljusdunkel ut över solstekte vattenytor. En blåhäger, snöhäger, grön kungsfiskare, potoo (en släkting till nattskärran), en hopringlad boaorm och så ibis, ibis och ibis. Från alla håll kom den röda ibisen och den gröna ön blev snart blodröd av alla tusentals ibisar som sökte nattkvarter. Snart blandades det blodröda upp av hundratals vita snöhägrar, trefärgade häg-

rar och färgprakten var enorm. Trinidad är med rätta berömt för detta skådespel och när kvällshimlen till slut färgas blodröd och solen går ner, glider vi tillbaka eftertänksamma, tacksamma och fyllda av en sällsam upplevelse.

Vampyrer, ormar och fågelspindlar? Visst, en och annan obestämd orm stack iväg med blixstens hastighet, vampyrer flygande i kvällningen och hade man tur fick man se en stor fågelspindel i ficklampans sken.

Slutsatsen blir dock – för fågelskådaren en ny dimension och upplevelser som sitter kvar länge på näthinnan.

PS 111 nya arter kryssades DS

Årsmöte

14/3 kl 19.00 i Räddningstjänstens lokaler.

Owe Nygren visar bilder från hans resa till Trinidad och Tobago.

HFK bjuder på fika.

Välkomna!

Gråtrutar på Gråhäll. Foto: Esbjörn Nordlund.

Flyttningsmönster hos gråtrutar under första levnadsåret

Kenneth Karelius, Lars Göran Lindström

Vart tar ungfåglarna vägen när de har blivit flygga och kan skaffa sig föda på egen hand? Den frågan ska vi försöka besvara utifrån 73 återfynd av gråtrutar under första levnadsåret.

RINGMÄRKNINGEN AV VITFÅGEL startades 1991 i mindre skala. Sedan dess har märkningsinsatserna ökat undan för undan och till dags dato har 2 426 ungar av gråtrut ringmärkts efter hälsingekusten. Det är främst tre öar, Sandreveln i Hudiksvalls kommun, Storhällan i Nordanstigs kommun och Gråhäll i Söderhamns kommun som med stora kolo-

nier av gråtrut, har bidragit till dessa höga ringmärkningssiffror. Totalt har det inkommit 106 återfynd och tre egna kontroller. Roligt är att de flesta av dessa är avlästa som levande fåglar.

Gråtruten är till skillnad från vår ras av silltrut inte någon långflyttande art. Flera individer kan övervintra i våra trakter.

Juli-september

Rörelserna bort från födelseområdet börjar redan i slutet av juli. Återfynd från de tre första månaderna visar att det sker en spridning åt olika håll och inte bara en flyttning söderut mot övervintringsplatserna i södra Östersjön, kring Danmarks och Nordtysklands kuster. Detta visar de sex fynden från finska kusten och de tre fynden från Norge (se återfyndskarta på nästa sida). Många av återfynden från de tre första månaderna kommer från inlandslokaler så gråtruten följer inte enbart kusten i sina tidiga rörelser från häckningsplatsen. Ett anmärkningsvärt återfynd är från Brönnöysund vid norska Atlantkusten, 505 km från märkningsplatsen på Agön. Fyndet av fågeln gjordes bara 68 dagar efter ringmärkningen.

Viking Olsson gjorde i slutet av 1980-talet en omfattande undersökning av hur gråtrut och havstrut sprids från märkningsplatserna. Han undersökte återfynd av trutar märkta mellan 1953 och 1987. Av totalt 3 871 märkta gråtrutar fick han 390 återfynd. Även han kom till samma slutsats att "de nyss flygga gråtrutarna kan nästan explosionsartat spridas ut i alla riktningar så fort de blivit självständiga".

Oktober-december

Under de tre följande månaderna ligger återfynden närmare eller i övervintringsområdet, fyra på Gotland, fyra i Danmark och ett par i södra Sverige. Observera att fyra fynd dock är gjorda inte långt från häckningsplatserna efter hälsingekusten, två norr om oss i Medelpad och två i södra Gästrikland.

Januari-mars

Under perioden januari-mars återfinns de flesta gråtrutarna i södra Östersjön. Ett par återfynd har dock gjorts i Norge och några övervintrar även på våra breddgrader.

April-juni

De få återfynden från april-juni tyder på att gråtrutarna då är på väg att tillbringa sin första sommar i närheten av sina födelseområden.

Den gråtrut som flugit längst var en fågel som kontrollerades i Munster i Tyskland. Den hade flugit 1 219 km från märkplatsen vid hälsingekusten.

Numerär

Gråtruten har under den senaste 20-årsperioden ökat i numerär. En av orsakerna till detta kan vara att gråtruten är en utpräglad allätare och kan ta tillvara nya näringskällor som kommit till genom mänsklig verksamhet (t ex avlägsna soptippar, fiskerinäring, jordbruk) mycket effektivt.

Gråtruten är i hög utsträckning kolonihäckare och ensamhäckningar, likt havstruten, förekommer endast i mindre omfattning. I Hälsingland finns huvuddelen av gråtrutarna koncentrerade till relativt få stora kolonier. Arten är till och med ovanlig som häckfågel i landskapets sydligaste del. Gråtrutens födosöker dock på stora avstånd från kolonin vilket gör att arten ses allmänt längs hela kusten. Den största kända kolonin i Hälsingland finns på Sandreveln med 165 par. Totalt häckar i Hälsingland ca 1 250 par.

Referenser

Aspenberg Per, Axbrink Mats. 1998. *Kustfågelinventering i Gävleborgs län 1997-98*.

Fåglar i X-län. Årg 28. Nr 4 -1998.

Olsson Viking. 1988.

Flyttning och spridningsförhållanden hos havstrutar och gråtrutar från Gryts skärgård, Östergötland.

Vår Fågelvärld. Årg 47. Nr 5 - 1988.

Återfyndskarta

Återfynd av gråtrut under
det första levnadsåret.

- Juli-September
- Oktober-December
- Januari-Mars
- April-Juni
- ≡ Märkområde

Återfynd i Lillfjärden,
Hudiksvall

○●●●●●●□□

Tjärnen på Agön. Foto: Ulf Strandberg.

Fåglar på Agön

1999

Esbjörn Wettermark

EFTER BRANDEN PÅ AGÖN 1997 har det pågått ett elevarbete för att se hur naturen återhämtar sig från en sådan stor brand. Tidigare har det bara varit en fråga om att kartlägga florán och se hur träden klarat branden men i år (1999) var det ornitologens tur det vill säga - jag.

Jag hade tänkt försöka att först och främst koncentrera mig på brandområdet vilket visade sig vara ganska lönlöst då det i stort sett bara var bofinkar, stenskvättor och en del hackspettar som höll till i själva brand-

området. Så jag har mest "skådat" fåglar i utkanten av brandområdet och skogen runt tjärnen.

Biotoper

Här följer en snabb beskrivning av de olika biotoperna på Agön.

Brandområdet: Detta område är väldigt brett. Det varierar från ställen där elden bara gått längs marken där de flesta träd har klarat sig till rena ökenområden utan vare sig

träd eller örter. Som regel är brandområdet i alla fall ganska stenigt med många döda träd, både liggande och stående.

Tjärnen: Tjärnen är en liten sjö mellan Storhamn och Agöhamn. Den är omgiven av skog utom på ett ställe där det är bränt ända fram till tjärnen. Det finns ganska så gott om vass och annan växtlighet i sjön.

Agöhamn: Detta är öns enda "samhälle". Här finns det en del bebyggelse, steniga stränder och öppna områden täckta av högt gräs och enbuskar.

Skogen: Skogen på Agön är mestadels öppen blandskog med mest tall och gran. På vissa ställen, till exempel vid fyren, är den ganska tät.

Storhamn: Storhamn ligger vid mitten av en lång vik. Skogen runt Storhamn är i stort sett orörd och består mest av öppen tallskog. Här finns också ett bestånd med stora aspar samt,

om man går mot brandområdet, en del nyplanterad tallskog.

Vi var även på en utflykt till Agöfyr men det var mest fråga om att titta på trutar och måsar på grynnorna utanför.

Utrustning och skådning

Den utrustning som användes vid fågel-skådningen var tubkikare, handkikare, biologilärare och fågelböcker. Själva skådningen gick till så att jag satte mig på något lovande ställe på ön t ex vid tjärnen och lyssnade. De flesta arter kunde jag inte bestämma endast på lätet utan var tvungen att med handkikare försöka se fågeln och om inte det hjälpte se den i tuben. Problemet med denna metod var väl det att fåglar i allmänhet är väldigt rastlösa och ofta var de borta innan man fick upp kikaren eller hann ställa in tuben. Allt eftersom lärde man sig dock att känna igen de vanligaste fåglarna direkt.

Jag var ute vid Agön vid tre tillfällen sommaren -99, 9-11/6, 5-7/7 och 5-7/8. Under dessa tre perioder lyckades vi "kryssa" 56 arter. Jag försökte aldrig räkna ut vilken art det fanns mest av på ön, men jag kan komma med en kvalificerad gissning, bofink. Dessa är fina fåglar i kontrollerade mängder, men när de finns överallt och skrämmer bort andra fåglar man försöker artbestämma, tänker man lätt syndiga tankar om att man borde ha tagit med sig en kart.

9-11/6

När vi första gången kom ut till Agön (dagen efter examen) spöregnade det. Det blev en stillasittande inomhusdag för mig, då väldigt få fåglar är aktiva när det regnar. Men med hjälp av fönster, regnkläder och några kortare uppehåll i regnandet lyckades jag se 12 arter den första dagen.

På torsdagen hade regnet bytts ut mot en glad sol och trots vissa funderingar på att gå

Stenskvätta fanns talrikt på brandområdet. Foto: Ulf Strandberg.

upp vid femtiden var klockan ungefär halv nio innan jag rullade ur sovsäcken. Jag hade redan dagen innan tagit mig en titt på brandområdet och bestämde mig att börja dagen vid tjärnen. På vägen dit kunde jag notera en stenskvätta och en korp som flög förbi över trädtopparna. När jag kom fram till tjärnen satte jag mig i blåbärsriset vid stranden och riggade upp tuben så att det var lätt att spana av sjön. I tjärnen kunde jag snabbt konstatera en svarthakedopping och en svärta som låg mitt i sjön fick mig att längta efter en kamera. Svalor från Agöhamn svepte också över vattnet på jakt efter insekter.

Efter att ha sökt av tjärnen riktade jag min uppmärksamhet mot den mestadels öppna tallskogen runt mig. Den första fågeln som konstaterades här var naturligtvis bofink och strax därefter stack en rösttjartshanne fram sitt svartvita ansikte. Talgoxar och lövsångare hördes också. Jag började efter ett tag att få lite tråkigt då jag såg en fågel sitta på

en gren i en tall en liten bit bort. Jag plockade upp kikaren och såg genast de för bofinkar typiska vita vingbanden. I och med att bofinken satt i ett så fint läge ställde jag in tuben på fågeln för att kunna studera den lite bättre. Men när jag fick till skärpan på tuben visade det sig att det inte alls var någon bofink, utan en nättare helröd fågel med svarta och vita vingar. I och med att den var så nära kunde jag även se de korslagda näbbhalvorna, en korsnäbb.

Glad vetande, att vare sig det var en större eller en mindre korsnäbb så var det en ny art för mig, plockade jag fram fågelboken för att se viken korsnäbb som hade svarta vingar med vita vingband. Jag fick en mindre chock när jag upptäckte att den enda korsnäbb som passade in på beskrivningen var bändelkorsnäbb, en sibirisk art. Under hösten brukar det alltid komma några små flockar med bändelkorsnäbbar, men den här var ovanligt tidig.

Efter denna upplevelse tog jag igen mig med lite blåbärssoppa och fyllde i de artlistor jag fått av Ulf. Sedan bestämde jag mig för att utforska nya jaktmarker och följde efter några trädletare till Agöhamn. På väg till hamnen var det ganska svårt att få korn på fåglarna då jag samtidigt försökte hålla jämna steg med mina kamrater, så trots en konstant konsert av diverse fjäderfän kunde jag bara urskilja talgoxar, bofinkar och björktrastar.

När man kommer ut ur skogen vid hamnen möts man av en äng med högt gräs och många enar. Här fanns det gått om grönfinkar och närmare stugorna där gräset var lite kortare växte en åkerviol, ett nytt kryss trots att den varken hade fjädrar eller vingar. Mina kamrater satte sig på en brygga i hamnen och åt sin matsäck medan jag gick bort till stranden för att titta efter sjöfåglar. När jag var tio meter från stranden flaxade två mycket arga och skrikande tärnor upp och gjorde sitt bästa för att göra mitt huvud till en schweizerost, det är tur att man är snabbfotad. En bit bort kunde jag med kikarens hjälp se att det var två silvertärnor. Jag sällade mig till mina kamrater och åt några mackor. Från min plats på bryggan kunde jag också observera sill- och gråtrut, fiskmåls samt hus- och ladusvalor som hade sina bon i sjöbodarna.

Mina kamrater, trädletarna begav sig vidare längre bort från civilisationen men jag bestämde mig för att gå tillbaka till Storhamn för att se hur det gick för de andra. På vägen tillbaka hände inget speciellt, men redan efter den första dagen började man att bli riktigt trött på den jobbiga sandstigen mellan Storhamn och tjärnen. Efter att ha vilat en stund i stugan gick jag ett varv i Storhamn och kunde därefter lägga gärdsmyg, knölsvan och drillsnäppa till dagens lista. Efter det var arbetsdagen slut och vi åt middag tillsammans.

Senare gjorde jag något mycket dumt, jag beslutade mig för att hugga ved. Ulf och

Sven- Erik lyckades i alla fall dämpa blödnigen i benet och sätta på ett förband. Tyvärr gjorde detta att jag inte kunde göra mycket annat än att sitta stilla på fredagen då några skogsforskare från Uppsala var där. Fortsättning i nästa nummer.

Artlista

svarthakedopping	skäggdopping
knölsvan	gräsand
ejder	svärta
knipa	storskrake
småskrake	havsrörn
ormvråk	sparvhök
duvhök	tjäder
järpe	trana
drillsnäppa	skrattnås
fiskmåls	gråtrut
silltrut	havstrut
silvertärna	fisktärna
tobisgrissla	ringduva
turturduva	sparvuggla
spillkråka	större hackspett
tretåig hackspett	ladusvala
hussvala	sädesärla
gårdsmyg	rödhake
rödstjært	stenskvätta
dubbeltrast	björktrast
svarthätta	lövsångare
kungsfågel	grå flugsnappare
talgoxe	blåmes
talltita	trädkrypare
törnskata	skata
kråka	korp
bofink	grönfink
grönsiska	bändelkorsnäbb

Pilfink. Foto: Christer Flesberg.

Program vår och höst

Samling där inte annat anges är alltid vid Lillfjärdens utfodringsplats.

Innemöten

Månadsmöten kl 19.00 den sista tisdagen i varje månad d v s 29/2 och den 28/3. Till hösten börjar innemötena den 31/10.

Plats: Lansen-komvux, Hudiksvall
Ansvarig: Owe Nygren, tel 155 83

Ta med Dej bilder, fågelupplevelser Du varit med om och dela med dej till oss andra. Vi

har inget speciellt program utan vi pratar fåglar, dricker kaffe och planerar och förbereder olika fågelutflykter.

Ugglor 7/3

Samling: Lillfjärden 19.00
Ansvarig: Lars-Göran Lindström

Vår mest chansartade utflykt. Ska vädret vara det rätta? Ropar ugglorna i år? Vi åker bil

till olika ställen där vi hört ugglor tidigare år.

Årta sågs vid Malgrynnan på en tisdagsexkursion i fjol.

Årsmöte 14/3

Plats: Räddningstjänsten 19.00

Sedvanliga årsmötesförhandlingar samt bildvisning av Owe Nygren från hans resa till Trinidad och Tobago. Fågeklubben bjuder på fika.

Tisdagsexkursioner

Samling: Lillfjärden 17.30

Som vanligt åker vi runt till olika fågellokaler i Hudiksvalls omgivning. Du behöver inte vara någon expert på fåglar för att följa med.

11/4 Ansvarig: Mats Sundqvist

18/4 Ansvarig: Owe Nygren

25/4 Ansvarig: Karin Svensson

2/5 Ansvarig: Ville Fagerström

9/5 Ansvarig: Seve Sundqvist

Tjejskådning 6/5

Samling: Lillfjärden 07.00

Ansvarig: Karin Svensson

OBS: Endast för klubbens kvinnliga medlemmar och andra intresserade tjejer. Nytt för i år.

Fågelskådningens dag 14/5

Samling: Fågeltornet vid Tunasjön 07.00

Ansvarig: Sven Carlberg

I hela Sverige går fågelvänner ut i naturen och skådar vårfåglar som anlänt. I Hudiksvall samlas vi som vanligt vid Tunasjön.

Ornskarpen 25/5

Samling: Reningsverket i Strömsbruk kl 18.00 eller 17.30 vid Lillfjärden för samåkning.

Ansvarig: Owe Nygren

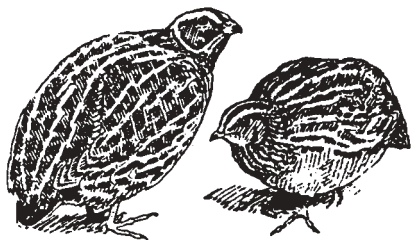
Ett besök till Hudiksvalls grannkommun i norr brukar alltid ge utdelning. Vi går en runda efter Harmångersåns utlopp, längs kusten och Arderviken. Vadare, havsfåglar och fiskgjuse brukar vara normala obsar.

Nattsångare 16/6

Samling: Lillfjärden 21.00

Ansvarig: Mats Axbrink

Förra året hade vi en mycket god utdelning. Praktiskt alla spännande nattsångare fick vi uppleva, kärrsångare, trastsångare, busksångare, gräshoppsångare och yaktel. I fjol var det överhuvud taget väldigt gott om vaktlar, men uppträdandet är lite invasion-sartat så det är inte säkert att det finns några i år. En ljuvlig exkursion i en förhoppningsvis varm sommarnatt.

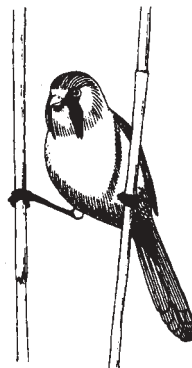
I fjol var det vaktelinvasion.

Stenö orn, Söderhamn 15/8

Samling: Lillfjärden kl 17.00

Ansvarig: Owe Nygren

En spännande utflykt till landskapets förnämligaste fågellokal för vadare, kan ge en och annan ny art. Har vi tid gör vi en avstickare till Söderhamns bästa fågelsjö: Ålsjön

En skäggmes vid Ålsjön vore inte så dumt, vintern 1998-99 övervintrade några exemplar.

Ringmärkning 2/9 och 16/9

Ringmärkning vid Reffelmansviken 2/9 och 16/9 från 06.00 och några timmar framåt.

Ansvarig: Kenneth Karelius, Mats Axbrink

I början av augusti startar ringmärkningen vid Reffelmansviken. Blåhakar, lövsångare, gråsiskor och gulärlor är vanliga arter. Här har Du chansen och få se dem på nära håll och kanske hålla fågeln i handen.

Hornslandet 30/9

Samling: Lillfjärden 06.00

Ansvarig: Niclas Wallin

Vi skådar havsfågel på Hölick och Kuggören och kanske dyker någon östlig sångare upp, nån mystisk piplärka eller någon annan rar fågel upp.

